

JURIDISK FORENINGS AARBOG

FOR

VINTEREN 1925—26

TRYKT SOM MANUSKRIFT TIL BRUG FOR
FORENINGENS MEDLEMMER

KØBENHAVN

TRYKT HOS NIELSEN & LYDICHE
(AXEL SIMMELKJÆR)

1926

INDHOLD.

	Pag.
Generalforsamlingen	5
Poul Andersen; Domstolenes Kompetence vedrørende Øvrighedsmyndig- hedens Grænser, hvor ingen Rettighed paastaas krænket.....	6
Viggo Bentzon: Retslivets Forhold til Loven om Ægteskabets Retsvirk- ninger	7
Johannes Scharling: »Har vi faaet en virkelig Anklageproces?«.....	12
Hjalmar Helweg og G. Lett: Retslægeraadets Erklæringer med særligt Henblik paa Raadets psykiatriske Virksomhed	15
Ejvind Møller: Moderne Fredningslovgivning.....	16

*Møderne refererede af Overretssagfører Ellis Henriques, Mødet den 30. November
1925 dog af Fuldmægtig i Indenrigsministeriet Aage Finsen.*

FORENINGEN

FORENINGENS GENERALFORSAMLING

afholdtes Mandag den 28. September 1925 i Odd-Fellow Palæet og lededes i Formandens Forfald af Overretssagfører *Axel Bang*.

Højesteretssagfører *Ahnfelt-Rønne* aflagde Beretning.

Medlemsantallet, der den 1. September 1924 havde udgjort 395, udgjorde den 1. September 1925 417, hvilket var den største Fremgang i Medlemsantallet, Foreningen havde haft i en lang Række Aar.

Han gennemgik Regnskabet for Vinteren 1924—25, hvilket Regnskab var revideret af Foreningens Revisor, Byretsdommer *Elhoff*, og befundet rigtigt; det balancerede med Kr. 5.066,07. Aaret begyndte med en Kassebeholdning af Kr. 999,20 og endte med en Kassebeholdning af Kr. 557,43.

Han redegjorde for Nødvendigheden af at bringe Balance og gjorde opmærksom paa, at Udgifterne formentlig ikke kunde bringes væsentlig ned, og han henstillede derfor indtrængende til Medlemmerne ivrigt at agitere for Tilgang af nye Medlemmer. Der gaves Decharge for Regnskabet.

Bestyrelsen genvalgtes i sin Helhed; den bestaar af:

Professor, Dr. jur. *Carl Torp*, Overretssagfører *Axel Bang*, Højesteretsdommer *Julius Møller*, Højesteretssagfører *Th. Knudtzon*, Højesteretssagfører *Karsten Meyer*, Højesteretssagfører *Ø. Ahnfelt-Rønne*, Politiinspektør *Hakon Jørgensen*, Dommer *Jesper Simonsen*, Sekretær i Justitsministeriet, cand. jur. *Borum* og Sekretær i Justitsministeriet, cand. jur. *Faurholt*.

Revisor, Byretsdommer *Elhoff*, genvalgtes ligeledes.

**DOMSTOLENES KOMPETENCE VEDRØRENDE
ØVRIGHEDSMYNDIGHEDENS GRÆNSER, HVOR
INGEN RETTIGHED PAASTAAS KRÆNKET.**

(Foredrag af Docent, Dr. jur. Poul Andersen den 28. September 1925).

Foredraget udelades her, idet det findes trykt i U.f.R. 1925 B
pag. 237 flg., hvortil henvises.

RETSLIVETS FORHOLD TIL LOVEN OM ÆGTESKABETS RETSVIRKNINGER.

(Diskussion indledet af Professor, Dr. jur. Viggo Bentzon den 30. November 1925).

Indlederen begyndte med at fastslaa, at det ikke var Lovens Berettigelse, han ønskede sat under Debat; han ønskede, at man vilde holde sig til at drøfte, hvorledes den bedst lod sig gennemføre i Praksis, og hans Indledningsord var derfor i første Række rettede til Sagførererne. Medens Loven med Hensyn til Deling af Ægtefællernes Ejendele holdt sig til de nedarvede Begreber, — Formuefællesskab og Særeje — var Bestemmelserne om Raadigheden at betragte som Slutstenen paa den Udvikling, der havde fundet Sted gennem Lovene af 7. Maj 1880 og 7. April 1899. Loven hævdede ogsaa det Princip, at Særraaden og Særhæften var nøje knyttede sammen. Indlederen henledte Opmærksomheden paa Udtrykket »Bodelen«, der betegner det, vedkommende Ægtefæller raader over. Iøvrigt maatte han advare mod at analogisere fra den almindelige Formueret med Hensyn til de Begreber og Terminologier, Loven opererede med.

Indlederen gik derefter over til en Gennemgang af de mest omdisputerede af Lovens Paragraffer:

Den Paragraf, der havde vakt mest Opsigt, var vel nok § 18, der er en Undtagelsesbestemmelse fra § 16 om, at hver Ægtefælle har Raadigheden over alt, hvad han har indført i Fællesboet. Formaalet med § 18 var bl. a. at beskytte det af den anden Ægtefælle nedlagte Arbejde, et Hensyn, der traadte særligt stærkt frem ved Jordejendomme. Det ofte rejste Spørgsmaal om Forstaaelsen af Ordet »Bolig« maatte løses derhen, at Ordet dækkede ikke alene Huset, men ogsaa en passende Grund eller Jordbrug

hertil; men altfor vidt maatte det dog ikke fortolkes. Ogsaa Ordene i 2. Stk.: »indsaa eller burde indse« havde vakt megen Tvivl, og Indlederen imødesaa, at f. Eks. Kreditforeningerne af Forsigtighedshensyn vilde stille stærke Krav til Bevislighederne. Han mente, at Forhaandsformodningen maatte være for, at Trediemand var i god Tro. Spørgsmaalet maatte dog afgøres efter de konkrete Forhold, saaledes f. Eks. en tinglæst Vielsesattest burde virke advarende. For Kreditforeninger og lignende Institutioner maatte dog et Eftersyn i Pantebøgerne normalt være tilstrækkeligt.

§ 19 var en udtalt Gennemsnitsregel, der undertiden vil kunne virke urimeligt. Den vilde særligt faa Betydning for Ægtefæller i fattige og uordnede Forhold.

Indlederen fremhævede § 20, hvis Regler vil give Beskyttelse, hvor Samtykke efter §§ 18 og 19 uden paaviselig Rimelighed nægtedes.

§ 29 er sat ind ved Forslagets Omredaktion i 1922—23, og indeholder den ny Regel, at der — uden Ægtepagt — kan overføres Genstande fra Bodel til Bodel. Her vil kunne opstaa vanskelige Stempelspørgsmaal.

Ægtepagt kræves ved Værdiers Overgang fra det almindelige Fælleseje til Særeje og omvendt (§ 28) og ved Gaver (§ 30). Ved Ægtepagt kan man opnaa at faa §§ 18 og 19 sat ud af Kraft. Det er dog et stort Spørgsmaal, om dette bør tilraades — bortset fra ret særlige Forhold, f. Eks. hvor en Ægtefælle er Ejendoms-handler. Der kan ligge noget umoralsk i en saadan Transaktion, og Hustruens Stilling svækkes. Vel vil Forholdet kunne reguleres ved Testamenter, men til at oprette Testamenter er der ofte — navnlig i jævner Kredse — ingen Tilbøjelighed.

Med Hensyn til Lovens Overgangsbestemmelser understregede Indlederen, at § 55, 1. Stk., 2. Pkt. trods dens ikke helt heldige Affattelse næppe kunde misforstaas. Hvad Meningen var, fremgik af Paragraffens 2. Stk., 1. Pkt. og 1. Stk., 1. Pkt. Den Raadighed, som bevaredes, var dog en Raadighed efter Ægteskabslovens nye Regler, f. Eks. § 18. Kontrakter, der var indgaaede, og Gæld, der var stiftet før 1. Januar 1926, forskubbes ikke ved den ny Lov. Indlederen kunde ikke tilraade Anvendelse

af Beføjelsen i § 56 til at sætte Størsteparten af Reglerne i den ny Lov ud af Kraft i alt bestaaende Ægteskaber. Det var vanskeligt at forudse Bestemmelsens praktiske Rækkevidde. Han frygtede, at en Ægtepagt efter § 56 var uigenkaldelig, og den medførte bl. a., at Hustruen ikke fik Raadighed over Gaver eller Arv til hende, og at der vilde blive vanskelige Samraadsregler med Hensyn til Sparekassebøger, jfr. § 11 i Loven af 7. April 1899.

§ 37 var Indlederen fuldtud tilfreds med. Den tog Livet af de hemmelige Ægtepagter. De inden Loven oprettede Ægtepagter bevarede deres Gyldighed for Parterne uden Indtegning i Ægteskabsbogen. Et Krav om saadan Indførelse vilde stride mod de almindelige Regler om Forholdet mellem ældre og yngre Ret.

Diskussion.

Sekretær *Faurholt* gjorde Rede for sin Opfattelse af forskellige Spørgsmaal, der var blevet forelagt ham:

ad § 16:

Raadigheden over Genstande, der er anskaffet for begge Ægtefællers Indtægter, uden at det nærmere kan paavises i hvilket Forhold, maa tilkomme hver Ægtefælle for Halvdelen.

ad § 18:

Retsskriveren har formentlig ingen Pligt til at undersøge, om en Retshandel er i Strid med § 18. Arbejdet vilde være uoverkommeligt og paahviler nærmest Køberen. Denne bør dog kun undersøge den sidst indgaaede Retshandel om Ejendommen, jfr. Reglerne om ekstinktiv Erhvervelse. § 18 finder næppe Anvendelse paa Andelsbeviser i større Andelshuse; de maa nærmest opfattes som Aktier. Samtykke fra den anden Ægtefælle kræves ikke ved Overtagelse af Prioritet ved Køb af fast Ejendom.

ad § 56:

Oprettes den her omhandlede Ægtepagt, finder Bestemmelsen i § 15 i Lov 7. April 1899 stadig Anvendelse.

Overretssagfører *Buseh-Jensen* rettede forskellige Forespørgsler med Hensyn til Forstaaelsen af Ægtefællernes solidariske Ansvar efter § 11 og Tabet af Retten til at raade for den anden Ægtefælle efter § 12.

Kreditforeningsdirektør, Højesteretssagfører *Krag* mente, at

Tinglæsningsdommeren burde føre Tilsyn med Hensyn til Overholdelsen af Reglerne i § 18. Med Hensyn til Beviset maatte formel Adkomst — navnlig ved Villaer — være tilstrækkeligt. Oprettelsen af Ægtepagt efter § 56 vilde være nødvendig for Ejendomshandlere. Oplysningsbureauer vilde med Hensyn til Hustruers økonomiske Forhold ikke faa det let efter den ny Lov. Efter Talerens Mening omfattes Andelsbeviser af Loven.

Birkedommer *Brendstrup* vilde for sit Vedkommende forlange, at det i Skødet angaves, hvorvidt Sælgeren var gift eller ej. Forelaa saadan Angivelse, vilde han ikke give Retsanmærkning. Fogeden maatte kunne gaa ud fra, at Manden ejede det hele, naar andet ikke kunde paavises. Det var Dommeren og ikke Fogeden, der maatte tage Stilling til Bestemmelserne i § 11.

Indlederen maatte nærmest være enig med Birkedommeren i, at man ofte ved Fogedforretninger maatte præsumere, at Manden ejer det hele, naar der ikke føres Modbevis. En Bestemmelse herom, der havde været med i tidligere Forslag, var udgaaet i Rigsdagen og kunde maaske ogsaa virke vel mekanisk. Han kunde slutte sig til Direktør *Krags* Udtalelser om Oplysningsbureauer. Han mente iøvrigt ikke, at § 15 i Loven af 1899 med Grund vilde blive savnet; den havde overlevet sig selv, idet Hustruens Rettigheder efter den nye Lov ogsaa burde medføre voksende Pligter. Til Sekretær *Faurholt* vilde Indlederen bemærke, at Tilfældet med Andelsbeviserne var et Grænsetilfælde og som Følge deraf tvivlsomt. Det burde løses efter et individuelt Skøn. Han fremhævede iøvrigt, at det var omtvistet, om Bestemmelsen i § 15 i Loven af 1899 omfattedes af den nye Lovs § 56.

Professor, Dr. jur. *Ussing* maatte med Hensyn til Spørgsmaalet god Tro i § 18 hævde, at Medkontrahenten var i Sikkerhed, hvis han spurgte sig for. Han mente, at § 15 i Loven af 1899 omfattedes af § 56 i den ny Lov, men fandt denne Bestemmelse uheldigt affattet. Praksis vilde sikkert anlægge en indskrænkende Fortolkning.

Overretssagfører *H. Schierbeck* udtalte, at efter hans Formening vilde en i Medfør af § 56 indgaaet Ægtepagt ikke senere kunne ophæves.

Underdirektør *Harhoff* var en Modstander af Kravet om en alt-

for dybtgaaende Undersøgelse af Ægtemandens Beføjelser til at sælge. Det vilde skade Omsætningens Tarv og i det hele virke generende. Han foreslog, at Retsskriverne skulde undlade at give Retsanmærkning, hvis der forelaa en paa Tro og Love afgiven Erklæring om:

- 1) at Ejeren var ugift, eller
- 2) at Ejendommen ikke tjente til Bolig m. v., eller
- 3) at der forevistes Ægtepagt efter § 56, eller
- 4) at der produceredes Vielsesattest i Forbindelse med Samtykke fra Ægtefællen.

Herved vilde man opnaa »rene Papirer«.

Højesteretssagfører *Karsten Meyer* var Modstander af Bestemmelsen i § 31. De der omhandlede Overdragelser vilde man fremtidig sikkert hyppigt støde paa i Konkursboer. Det vil ogsaa vise sig, at Bankerne vil gaa over til at forlange Hustruens Medunderskrift ved Kassekrediter.

Overretssagfører *Poul Jacobsen* mente, at der paa Grund af den herskende Usikkerhed maatte kræves Medunderskrifter fra Hustruer overalt i Forretninglivet, f. Eks. ved Veksler og frivillige Forlig.

Cand. jur. *C. Karstensen*: Retshaandhævelsen maa gøre sig Grundprincipperne klare. Hvis Loven — hvad Taleren mente — betegner Afslutning paa en Udvikling, maa den fortolkes snævert, i modsat Fald udvidende. Han savnede Krav til Formalia ved Oprettelse af den i § 22 omhandlede Fortegnelse.

Overretssagfører *P. Berendsen* mente, at § 36 overflødiggjorde § 31.

Indlederen ønskede at understrege, at de stærke Krav om Hustruens Medunderskrift vilde kunne strande paa Hustruens »Nej«. Taleren kunde tiltræde det af Underdirektør Harhoff stillede Forslag til Opnaaelsen af de »rene Papirer«; det var vel ikke sikkert, at Kravene burde stilles netop som af Harhoff paapeget; det rigtigste var en praktisk gennemførlig Ordning.

Dommer *Clausen* mente, at Retsanmærkningerne kun burde gaa ud paa, hvorvidt det kunde ses, om Kravene efter §§ 18 og 19 var opfyldt.

Efter Spisningen fortsattes Diskussionen.

HAR VI FAAET EN VIRKELIG ANKLAGEPROCES?

(Foredrag af Dommer Johannes Scharling den 25. Januar 1926).

Foredraget udelades her, idet det findes trykt i U.f.R. 1926 B pag. 56 flg., hvortil henvises.

Diskussion.

Dommer *Heide-Jørgensen* var i alt væsentligt enig med Indlederen og delte i høj Grad dennes Pessimisme, fordi Lovgivningsmagten ikke vilde udvide Retsplejeapparatet fornødent efter det tilsigtede Indhold.

Taleren fremsatte derefter forskellige faktiske Oplysninger, navnlig vedrørende Forholdet udenfor København, hvor der jo ikke findes Undersøgelseskamre, og hvor Praksis har udviklet sig saaledes, at der under Efterforskningen finder et ret intimt Samarbejde Sted mellem Retten og Kriminalpolitiet.

Statsadvokat *Gammeltoft*: Indlederens Foredrag formede sig jo som en meget stærk Kritik af det bestaaende; naturligvis er der Mangler ved det bestaaende, men det er sikkert nødvendigt at arbejde videre paa Basis af den bestaaende Domstolsordning og søge at rette de Fejl, der maatte være konstateret; han henpegede i denne Forbindelse paa, at en af Vanskelighederne er, at Politiet tager sig af et saa unødvendig stort Antal Anmeldelser, som bliver behandlet, selv om det tit og ofte er rene Bagateller eller Sager, som retteligt burde være forfulgt civilretligt.

Indlederens Indvending mod § 925 kunde Taleren ikke dele; hvorfor dog sætte et stort Apparat i Bevægelse i Sager, hvor det ikke er nødvendigt; og virkelige Mangler findes ikke her, idet der vist kun er set 1 à 2 Tilfælde indenfor denne Gruppe, hvor en Tilstaaelse er taget tilbage.

Med Hensyn til »Beklipningen« af Sager fandt Taleren det ret naturligt, at man, hvor der forelaa en Række ensartede Tilfælde, samt et enkelt, der rummede en juridisk Tvivl (f. Eks. Stempel uden Underskrift), og som ingen Indflydelse vilde faa paa Resultatet, lod dette gaa ud. Naar Indlederen ankede over, »at der først dømmes af Anklagemyndigheden og saa af Domstolene«, vilde Taleren hertil sige, at det jo dog kun kan betyde en yderligere Sikring for Sigtede.

Sluttelig anførte Taleren, at Undersøgelseskamrenes Hoved-rapporter maaske næppe i Almindelighed behøver at være saa udførlige som nu, men maaske i Ikke-Nævningesager kan være betydeligt enklere; i Nævningesager er deres Udførlighed derimod absolut nødvendig.

Overretssagfører *Anker-Jensen* vilde om de københavnske Undersøgelseskamre sige, at vel er der et udmærket Samarbejde mellem Politiassessorerne og Forsvarerne, og Assessorerne er sikkert deres Embeder fuldt ud voksne, men de kan jo ikke selv besørge alt, de har ogsaa Personale; vel er langt den største Del af Personalet udmærket, men man hører dog for ofte om, at der fra Personalets Side fremsættes Udtalelser til de Sigtede, der ikke bør fremsættes, (»Kommer den Tilstaaelse ikke, vil Sagen vist trække længe ud«).

Manglen paa Offentlighed i Undersøgelseskamrene er af det onde og medfører Utryghed; Afhjælpningen af denne Mangel er ulige vigtigere end om, hvorvidt Dogmet »Anklageprincip« gennemføres i alle sine Finesser. Selvfølgelig vilde dette Ondes Afhjælpning medføre stor Bekostning, men efter Talerens Mening var Ondet saa stort, at det maa forsvinde, selv om det koster Penge.

Taleren delte ikke Indlederens Betæneligheder ved § 925, men var ganske enig med den foregaaende Taler; han erindrede ikke noget Tilfælde, hvor han som Forsvarer havde været betænkelig ved at gaa med til § 925, og er man betænkelig, kan man jo sige Nej; mon den svenske Kritik ikke har sin Grund i Svenskernes Mangel paa Forstaaelse af vor danske Formløshed.

Dommer *Skadhauge*: Hvad er for Domstolene og for Anklagemyndigheden den egentlige Følge af, at man har en virkelig

Anklageproces? Det er, at Dommeren kan sige: Sagens Oplysning vedkommer ikke mig. Men er dette rigtigt, behøver jo ikke Dommeren, men snarere Statsadvokaten at være pessimistisk.

Sluttelig imødegik *Indlederen* de under Diskussionen fremsatte Indvendinger mod de enkelte Punkter i hans Foredrag.

RETSLÆGERAADETS ERKLÆRINGER MED SÆR- LIGT HENBLIK PAA RAADETS PSYKIATRISKE VIRKSOMHED.

(Diskussion indledet af Overlæge Hjalmar Helweg og Statsadvokat
G. Lett den 22. Februar 1926).

Af Mødet, der afholdtes som et Fællesmøde med Dansk Kriminalistforening, findes Indledernes Theses samt stenografisk Referat af Indledernes Foredrag og af Diskussionen trykt i det af Kriminalistforeningen udgivne Hæfte: »Forhandlingerne paa Dansk Kriminalistforenings nittende Aarsmøde«, Kbhvn. 1926, hvortil henvises.

I Diskussionen deltog Overretssagfører *Axel Bang*, Overlæge, Dr. med. *Chr. Geill*, Professor, Dr. med. *A. Friedenreich*, Professor, Dr. jur. *Viggo Bentzon*, Overlæge *Fr. Krarup* og Professor, Overlæge, Dr. med. *Aug. Wimmer*.

OM MODERNE FREDNINGSLOVGIVNING.

(Foredrag af Overretssagfører Ejvind Møller den 29. Marts 1926).

Allerede meget tidligt har man følt Trang til Beskyttelse for visse ikke-økonomiske Interesser. Tidligt — ja vel samtidig med det første primitive Samfunds Grundlæggelse — opstaar Beskyttelse af den religiøse Følelse, særlig ogsaa gennem Straf for Ødelæggelse af de til den religiøse Kultur tjenende Genstande.

Paa Overgangen til den nyere Tid vaagner Interessen for Resterne af tidligere Kultur. Navnlig i Italien fremkom under Renæssancen en Lovgivning til Beskyttelse af Resterne af den græsk-romerske Kultur. Danmark var iøvrigt her et af de førende Lande, idet vi saa tidligt som i D. L. 5—9—3 fastslaar Statens Ejendomsret til Danefæ. I Pl. 7. Aug. 1737 tilsiges der ganske vist Finderen som »Opmuntring« fuldkommen Betaling. Men Princippet: Statens d. v. s. Samfundets Ejendomsret opretholdes. Omraadet for Beskyttelse bestemmes i Virkeligheden meget vidt, nemlig alt »som formedelst Ælde eller særdeles Beskaffenhed af nogen Rarhed kan anses.« Endnu var det dog Sjældenhedssynspunktet, Kuriositeten, der var det afgørende.

I det 19de Aarhundrede fremkalder den vaagnende Nationalfølelse og Videnskabens Udvikling over hele Europa Bestemmelser til Værn for Genstande af historisk, national eller videnskabelig Interesse, derunder ogsaa Fredning af sjældne Dyr- og Plantearter.

Den allernyeste Tid har derhos set Kravet om Værn for Bybilledet og Naturfredning af sociale og æstetiske Motiver vokse frem. Mens det tidligere for Byernes Vedkommende var tilstrækkeligt at søge enkelte, særlig interessante Bygninger fredet, medfører det katastrofale Sammenbrud paa al arkitektonisk Tradi-

tion, de sidste Slægtled har været Vidne til, Trangen til Beskyttelse af Bybilledet. — Den voksende Trang til Friluftsliv, den stadige Udvikling af Samfærdelsesmidlerne, Udstykningerne af de store Godser, er kun en Del af de Faktorer, der stærkere og stærkere nødvendiggør Fredning af Naturen og Adgangsret til denne. — Denne Udvikling i den nyeste Tid bæres altsaa af social-æstetiske Motiver.

I udenlandsk Litteratur har man ofret megen Tid og Papir paa Drøftelse af Hjemlen for de Indgreb i Ejendomsretten, der nødvendiggøres af de her berørte Interesser, og paa at finde den rette systematiske Plads. Denne Drøftelse skal jeg ikke komme ind paa. I en Retsforfatning, der, som den danske, antager, at »ethvert sædeligt Gode, der egner sig til Retsbeskyttelse, maa antages at være anerkendt som Ret« (Jul. Lassen), er der ikke større Vanskelighed ved at ophøje de her omtalte Interesser til Rettigheder, der medfører nødvendige Indskrænkninger i Enkeltmands Handlefrihed. Staten forbyder af etiske Grunde Lotterispil, regulerer Brændevinshandel, tager sig af Oplysning, Religion, Hygiejne o. s. v. Men lige saavel kan Staten værne Samfundets videnskabelige, nationale og æstetiske Interesser. Men det har sin Betydning straks at slaa fast, at vi her kun har at gøre med Statens almindelige Kompetence til at værne Almenhedens Interesser, fordi Erkendelsen heraf medfører, at i samme Omfang Staten — mod eller uden Erstatning — til Værn for Statens øvrige Interesser kan begrænse Ejendomsretten eller Næringsfriheden, vil den ogsaa kunne gøre det til Værn for de her berørte Interesser.

I det følgende vil jeg i det væsentligste kun behandle den social-æstetisk motiverede Fredning og ganske særlig Naturfredningsbevægelsen.

Det er paa dette Omraade, at den moderne Samfundsudvikling i særlig Grad har nødvendiggjort Fredningsbestræbelserne, men paa den anden Side kommer disse i særlig Grad til at kollidere med den enkelte Ejers Interesser. Derfor er der i den moderne Udvikling rigt Stof til Interessekonflikter.

OMRAADET.

Det første Spørgsmaal, der rejser sig, er Arten af de beskyttende Interesser.

I dansk Ret har vi, bortset fra Reglerne om Danefæ og enkelte spredte Lovregler, der ganske vist motiveres af andre Hensyn, Hovedreglerne i Lov af 12. Marts 1918 om Bygningsfredning og Lov Nr. 245 af 8. Maj 1917 om Naturfredning.

Justitsminister Zahles oprindelige Forslag, fremsat i Folketinget 17. Jan. 1916, var betegnet »Lov om Naturfredning m. m.«. Lovens Omraade var her bestemt saaledes:

»For København, Frederiksberg, hver Købstad og hver Ams-
 »raadsreds udnævnes af Justitsministeren en Fredningskom-
 »missær, hvis Opgave er at sørge for Fredning af, uhindret
 »Adgang til eller Udsigt over saadanne i vedkommende By eller
 »Amsraadsreds liggende Steder eller Bygninger, som det af
 »landskabelige, naturhistoriske, historisk, kunstneriske eller
 »arkitektoniske Hensyn eller af Hensyn til Befolkningens Fri-
 »luftsliv er af væsentlig Betydning for Almenheden at bevare,
 »have Adgang til eller Udsigt over.«

Der blev i Rigsdagen med Føje rejst Kritik mod denne Sammenblanding. Allerede Lovens Titel var selvsagt meget uheldig. Men fra et juridisk Synspunkt maatte Hovedindvendingen blive den, at saa forskelligt motiverede Fredningshensyn ikke egnede sig til Løsning under eet.

Man foretog da en Udskilning af »Bygningsfredning«, saaledes at man fik to Love i Stedet for een, idet man i en særlig Lov gav Regler om Bygningsfredning. Denne Lovs Omraade er stærkt begrænset, idet den kun værner ganske bestemte og specificerede Bygninger, som er af kunstnerisk eller historisk Art. Kun undtagelsesvis kan Bygninger under 100 Aar fredes.

I Naturfredningslovens Titel blev samtidig Ordene »m. m.« strøget, og Omraadet bestemmes nu saaledes:

»Efter Reglerne i denne Lov kan der iværksættes Fredning
 »af Omraader, som paa Grund af deres Skønhed eller Ejen-
 »dommelighed har væsentlig Betydning for Almenheden, og af
 »Omraader, Planter og Dyr samt geologiske Dannelser, hvis

»Bevarelse af naturvidenskabelige eller historiske Hensyn er af
»væsentlig Interesse.«

L. 1918 lader ikke nogen Tvivl aaben om sit Omraade, og afgørende for Spørgsmaalet om, hvilke Interesser, der herefter er beskyttet, bliver Fortolkningen af Naturfredningsloven.

Det kan nu straks slaas fast, at visse Genstande overhovedet ikke er fredet.

Dette gælder saaledes Løsøre. Vi mangler, bortset fra Reglerne om Danefæ, enhver tvangsmæssig Beskyttelse af egentligt Løsøre, hvad enten Interesserne i deres Bevarelse er af overvejende æstetisk eller overvejende historisk Art.

Omvendt kan det straks slaas fast, at de egentlige naturvidenskabelige Interesser i Fredning er beskyttet i saa vid Udstrækning som muligt.

Derimod er der rejst Tvivl om, hvorvidt kun den egentlige Natur (den »oprindelige« Natur) fredes, eller om ogsaa Parker o. lign. falder ind under Loven (f. Eks. Fredensborg Slotspark), samt om egentlige Bybilleder, f. Eks. Partierne om Slotsholmen, kan skærmes mod skæmmende Bebyggelse. — Det er klart, at Eksemplerne dækkes af § 1's Ordlyd (»Omraader, der paa Grund af deres Skønhed og Ejendommelighed« er af væsentlig Betydning for Almenheden«).

Tvivlen opstaar ved Lovens Titel, og skyldes Slettelse af Ordene »m. m.«.

Imidlertid peger forskellige Bestemmelser hen paa, at Loven ikke har den primitive Natur for Øje. I § 2 findes Reglen om et særligt Fredningsnævn for København. Megen egentlig »Natur« findes ikke i København. § 22 udelukker Anvendelsen af Lovens Regler om Færdsel langs Strandbredder for Havnearealers Vedkommende. §'en forudsætter altsaa, at Loven iøvrigt gælder Havnearealer. § 19 indeholder Forbud mod Reklametavle »udenfor bebyggede Omraader« og viser altsaa samme Forudsætning.

Afgørende er Lovens Forhistorie. Efter Udkastet var der en klar Beskyttelse. Folketingsudvalget ønskede efter Samraad med Ministeren Afsnittet om Bygningsfredning udskilt, men antyder iøvrigt intet om yderligere Begrænsning af Loven. I Samlingen

1916—17 fremlægger da Ministeren paany Forslaget, denne Gang med en Ordlyd, der omtrent svarer til den nuværende, og i Motiverne hedder det: »Denne Paragraf . . . svarer i Realiteten til § 1, 1ste Stk. i det ældre Forslag.« Rigsdagen er altsaa gaaet ud fra, at de to Love sammenlagt havde samme Omraade som det oprindelige Udkast.

Naar der saaledes ikke af Lovens Titel kan udledes nogen Begrænsning, maa det siges, at vi hvad Omfanget af de fredede Interesser angaar, er naaet ret vidt, idet Fredning af Omraader kan ske baade af æstetiske, naturvidenskabelige og historiske Hensyn, hvad enten det drejer sig om den egentlige Natur eller om Menneskeværk, og selv om Omraadet ligger i en By.

Herved afhjælpes ogsaa et decideret Hul i Bygningsfredningsloven. Efter denne kan kun selve Bygningen som saadan fredes, men ikke de omliggende Arealer. Eksempel: Strandvejen Nr. 15 er en af C. F. Hansens skønneste Villaer. Den er fredet. Men Ejeren har raseret Parken, og omgivet Villaen med Bazarbygninger, hvorved Fredningens Hensigt er ganske ødelagt. Dette kunde være undgaaet ved en kombineret Anvendelse af »Natur-« og Bygningsfredning.

En Begrænsning af Naturfredningsloven kan ikke søges i Ordene »h a r væsentlig Betydning for Almenheden«. Det er ikke nødvendigt, at det paagældende Omraade allerede er et egentligt Turiststed. Lovens Historie viser, at en saadan Begrænsning ikke er tilsigtet.

Det kan da i een Forstand kun være lykkeligt, at Lovens Udtryk »Omraader« er et noget elastisk, ja ubestemt Udtryk. Det angiver formentlig ingen egentlig Begrænsning, thi et Omraade kan baade være stort og lille, f. Eks. vil et enkelt Træ eller rettere det Areal, det staar paa, falde ind under Loven. Eksempel: Holbergs Træ i Fiolstræde. Lovens vide Formulering lader Plads aaben for Udviklingen — efterhaanden som Interesserne erkendes, kan de puttes ind under Lovens værnende Rammer. Man kan i Virkeligheden sige, at § 1 ligesom Straffelovens § 257 har Karakteren af en Skuffeparagraf.

BEGRÆNSNINGEN I EJENDOMSRETEN.

Det vigtigste Udslag af Hjemstavnsværnet er dets Modstykke: Indgrebet i den private eller offentlige Ejendomsret. Den Interessekonflikt, der her kommer frem, har givet Anledning til megen Strid.

Imidlertid har det undret mig at se, hvor liden Klarhed, der under Forhandlingerne i Rigsdagen har været paa dette Punkt.

Det er ubetinget nødvendigt at klargøre sig Indgrebenes Forhold til Grundloven. Sker der Indgreb, der efter den rette Forstaaelse af Grundloven er en »Afstaaelse«, skal der ydes Erstatning, og i saa Fald fuld Erstatning — men er Indgrebet kun et Udslag af Lovgivningsmagts almindelige Beføjelse til at begrænse Ejendomsretten, kan der kun blive Tale om Erstatning udfra en Billighedsbetragtning.

Den gældende Naturfredningslov indeholder en højst mærkelig Blanding af Erstatningsregler. Naar Fredning finder Sted efter Lovens § 1, afgør Nævnet (§ 10), »om der tilkommer Ejeren Erstatning«, uden at Loven nærmere angiver, under hvilke Betingelser Erstatning skal gives. Derimod skal der ikke ydes Erstatning, naar Fredning finder Sted i Medfør af § 20. Dette er saa meget mærkeligere, som »geologiske Dannelser« udtrykkelig er nævnt baade i § 1 og § 20.

Ogsaa Færdselsreglerne er mærkelige. Naar der er Tale om Færdse l langs Strandbre dder, skal der kun betales Erstatning for bestemt paa viselig Skade, medens Færdse l andet Steds kræver fuld Erstatning, til Trods for, at den kun kan finde Sted, naar den ikke tilsidesætter Ejeren s be rettigede eller væsentlige Interesser.

Forklaringen er den, at man slet ikke har gjort sig det rejste Problem klart.

Den almindelige Lære, som bl. a. forfægtes af Matzen og Torp-Grundtvig, søger Afstaaelses-Kriteriet i, om de paagældende Indskrænkninger rammer al Ejendom eller dog visse Ejere eller kun enkelte. Som Matzen udtrykker det »Raadigheds Indskrænkninger for alle eller visse Ejere overhovedet, uden at der herved er Tale om noget særligt Offer for Almenvellets Skyld, som udenfor alle Regler paa lægges enkelte bestemte Ejere.«

Det nævnte Kriterium er vistnok ikke udtømmende, idet det ikke forklarer, at Indgreb uden Erstatning kan finde Sted indenfor rent geografisk afstukne Grænser, f. Eks. ved Bygningslove, Sundhedsvedtægter o. lign. Som et særligt Eksempel kan her ogsaa nævnes Lov om Fiskeri i Randers Fjord og Gudenaam. m. af 18. Maj 1906, der afløser en Lov af 1900, hvis Grundlovsmæssighed er fastslaaet ved Dom i U.f.R. 1904 A, S. 231.

Kriteriet er endvidere rent formelt. Kun almindelig Velanstændighed kan hindre Lovgivningsmagten i at formulere en Lov »almindeligt«, selv om den reelt kun vil komme til at ramme enkelte. Den tyske Toldlov hjemler en særlig, lavere Told for Kvæg, der er født i en vis Højde over Havet, hvilket har den praktiske Konsekvens, at Tyskland uden at støde an mod Mestbegunstigelsesklausulen kan give Schweiz en toldpolitisk bedre Stilling end Danmark,

Dr. Troels Jørgensen har i sin Doktordisputats søgt Kriteriet et andet Sted: Fra Grundlovens Regel udsondrer han de Tilfælde, hvor der ved Indgrebet ikke finder en egentlig Retsoverførelse Sted, men hvor Forholdet er det, at to Rettigheder objektivt støder sammen, og hvor Retsordenen lader den ene gaa af med Sejren. Der peges her paa et reelt Kriterium, og jeg tør i hvert Fald forsaa vidt slutte mig til Troels Jørgensen, som Erstatning sikkert ikke grundlovsmæssigt kan kræves, hvor der ikke er Identitet tilstede mellem det, der afstaas, og det, der erhverves.

Men ved Siden heraf maa det Matzenske Kriterium bevares. Grundskyldloven f. Eks. kan kun gennem Matzens Kriterium holdes udenfor Grundlovens Erstatningsregel. Det samme gælder en Række af Krigstidens Prisreguleringslove, f. Eks. Huslejelovgivningen.

Ejendomsindskrænkninger, der enten rammer alle Ejere eller visse bestemte Ejere under eet, eller Ejendomsindskrænkninger, hvor ingen Identitet mellem det, der afstaas, og det, der erhverves, er til Stede, falder herefter udenfor Grundlovens Ekspropriationsbegreb, der saaledes faar en dobbelt Begrænsning.

Herefter vil der indenfor Fredningslovgivningen kun i ringe Omfang blive Spørgsmaal om en grundlovsmæssigt nødvendig Erstatningsydelse. Dette synes ogsaa forudsat i Motiverne til Lovudkastets § 4, der svarer til den nugældende Lovs § 5:

» saaledes kan Fredningen ikke medføre videregaaende
 » Virkninger end, at der paalægges Ejendommen en Servitut
 » om Vedligeholdelse eller Bebyggelse paa nærmere bestemt
 » Maade. Derimod kan Kommissionen ikke bestemme, at den
 » Ejendom, som ønskes fredet, skal afstaas til det offentlige.
 » Selv om man ikke ved en Regel herom vilde komme i Strid
 » med Grundlovens § 82, anser man det dog hverken for nød-
 » vendigt eller naturligt at tillægge Kommissionen en saa vidt-
 » gaaende Beføjelse: de Formaal, Loven forfølger, vil i det langt
 » overvejende Antal Tilfælde kunne opnaas ved de mindre ind-
 » gribende Midler, som Loven giver Anvisning paa, og skulde
 » der forekomme et Tilfælde, hvor det drejer sig om Bevarel-
 » sen af et ganske særlig ejendommeligt Naturmindesmærke, og
 » hvor en tilfredsstillende Ordning kun kan tænkes opnaaet,
 » naar Stat eller Kommune overtager Ejendommen, vil det være
 » rimeligt, at Staten griber direkte ind i det enkelte Tilfælde og
 » ved en speciel Lov skaber Hjemmel for Ekspropriation.«

Motiverne gaar saaledes selv ud fra, at der ikke ved de Ind-
 greb, der finder Sted, sker Anvendelse af Grundlovens § 80. Og
 heller ikke i de øvrige Forhandlinger paa Rigsdagen træder det
 afgørende frem, at man har tænkt sig, at man var inde paa Om-
 raader, der faldt ind under Grundloven.

Allerede det Matzen-Torpske Kriterium udelukker § 80. Der
 er i Loven Tale om Indgreb i alle Ejendomme af en vis
 Art, nemlig alle Omraader, der kan karakteriseres paa den i
 Lovens § 1 angivne Maade. At Loven er formuleret saaledes, at
 Indgrebet første skal hjemles ved Kendelse, og derfor faktisk i
 hvert foreliggende Tilfælde kun vil ramme visse bestemte Ejen-
 domme, maa ikke forvirre.

Ser vi paa de enkelte Beføjelser, Lovens § 5 angiver:

» Bestemmelse om Fredning kan gaa ud paa, at det fre-
 » dede Omraade skal bevares i dets naturlige Tilstand, bibehol-
 » des uforandret eller vedligeholdes paa bestemt Maade, at det
 » enten slet ikke eller kun paa bestemt Maade maa bebygges
 » eller beplantes, eller at en Udsigt skal bevares eller — om
 » den maatte være tilgroet — genaabnes.«

vil vi se, at vi i Hovedsagen ogsaa bevæger os indenfor den Troels-

Jørgensenske Grænse. Ingen af de nævnte Indskrænkninger medfører en tilsvarende Retsoverførsel til andre. Som Lovanalogi kan anføres Kystfredningsloven af 1906, der forbyder Ejeren at borttage Grus, Sand, Sten og Ler fra Strandbredder og til yderligere Sikring af Kysten paalægger Ejeren at taale Opsættelse af Mærker og en vis Adgangsret — alt uden Erstatning —, og Skovforordningen af 1805, der er saa meget interessantere, som den udkom kun faa Aar efter, at Pl. 31. Juli 1801 principielt havde fastslaaet Ejers Ret til Erstatning i Tilfælde af Afstaaelse af »Grund eller Ejendom«, og i det hele Landbolovgivning.

Som et Vidnesbyrd om, at min Opfattelse er rigtig, skal jeg henvise til den preussiske Lov 15. Juli 1907 »gegen die Verunstaltung von Ortschaften und landschaftlich hervorragenden Gegenden«. Under Forhandlingerne i Tinget tog man positivt Afstand fra Tanken om Erstatning.

Grundloven nødvendiggør saaledes ikke Erstatning.

Et helt andet Spørgsmaal er det, om slige Indgreb bør finde Sted uden Erstatning. Dette er i Virkeligheden mere et politisk socialt Spørgsmaal end et juridisk.

De lege feranda vil der ved Overvejelsen af, om Erstatning skal ydes, være Grund til at tage Hensyn til forskellige Momenter.

F. Eks. synes der at være Grund til at sondre imellem Krav, støttet paa en før 1. Januar 1916 etableret Tilstand og Krav, der støttes paa efter denne Dato indtrufne Fakta. 1. Januar 1916 er i Loven fastsat som Skæringsdag med Hensyn til Færdselsret langs Stranden, og selv om Valget af en bestemt Dato altid maa blive noget vilkaarlig, er det naturligt ogsaa i andre Henseender at bruge denne Dato som Skæringsdag. Er et Areal inden denne Dato erhvervet med Udstykning for Øje, er det naturligt at yde Erstatning for Bebyggelsesforbud.

Regler udenfor Loven kan i Forvejen gøre den af en Ejer planlagte, naturødelæggende Udnyttelse af sin Ejendom retsstridig. Moderne Domspraksis er allerede inde paa af Hensyn til Naboejeren at begrænse Ejerraadigheden. Nævnes kan Dommene om Statsbanernes Remisser (bl. a. H.R.D. 1913 S. 556). I Ordrup Kratsagen — der endnu ikke er afgjort ved Nævnet —

spiller f. Eks. det Moment ind, at der paa Arealet i Forvejen hviler en saakaldt blandet »Fredskov og Villaservitut«. Endvidere kan privatretlige Servituter spille ind. Hvor f. Eks., som Tilfældet er i store Dele af København og Omegn, Bygningstegninger skal godkendes af Kommunalbestyrelsen, vil der i Forvejen være et Baand paa Ejendommen. Det er vel rigtigt, at disse Indskrænkninger ikke er paalagt af Hensyn til de heromhandlede Interesser, men dels vil Retsudviklingen kunne drage Grænser for Begrebet »Naboejere« ret vidt, dels vil selve Baandets Tilstedeværelse tale mod Erstatningskrav, blot fordi Kredsen af de paataleberettigede udvides til at være hele Samfundet.

Men navnlig ønsker jeg at henlede Opmærksomheden paa, at der hyppigt netop gennem Fredningen skabes Værdiforøgelseser for dels de fredede Arealer og dels de omliggende Arealer, f. Eks. Fredning af en Strandbred vil forøge Værdien af de bagved liggende Arealer. Eller hvor større Arealer fredes, vil Baandet paa den enkelte Ejer opvejes af Baandet paa de tilsvarende Arealer. Berøves han Muligheden for f. Eks. høj Bebyggelse, faar han samtidig et Værn mod skæmmende Bebyggelse i Omegnen. Disse Betragtninger vil dels føre til, at der i en Række Tilfælde slet intet Tab vil foreligge, og dels til, at der til Tabet for den ene vil svare Værdiforøgelse for andre. Vil det ikke være naturligt at overveje Muligheden af at fordele Erstatningen paa de omliggende Arealer, efter et lignende Princip som det, der ligger til Grund for Vandløbslovgivning og Digelovene? Jfr. ogsaa Byplanslov af 11. April 1925 § 10, hvorefter der i Erstatningen vil være at »afkorte« den Forøgelse i Værdi, som den tilbageblivende Ejendom skønnes at opnaa.

Den gældende Naturfredningslovs Erstatningsbestemmelser er højest uklare. Efter Lovens § 1, 2det Stk. (Færdelsesbestemmelser) skal der ydes fuld Erstatning, medens § 1, 1ste Stk. (Fredningsbestemmelser) ikke tåler om Erstatning. Det vilde ligge nær at slutte e contrario. Men i § 10 hedder det dernæst, at Nævnet skal afgøre, om der tilkommer Ejeren nogen Erstatning, og i bekræftende Fald fastsætte dennes Størrelse. Efter Lovens § 15 kan alle Spørgsmaal om Erstatningsfilkendelse, Størrelse og Fordeling sluttelig indankes for en Taxationskommission.

Trods § 1, 1ste Stk.'s fuldstændige Tavshed om Erstatning, trods den nærliggende Modsætnings Slutning fra § 1, 2det Stk., maa man vistnok antage, at § 10 indeholder en bindende Forudsætning om, at Erstatning under visse Omstændigheder skal ydes, hvor der foreligger et Tab. Men det maa afgjort beklages, at Loven fuldstændig har undladt at give nærmere Regler om, hvornaar og for hvad Erstatning skal ydes, og endnu ejendommeligere bliver det, at en Taxationskommission bliver højeste Instans ogsaa med Hensyn til Spørgsmaalet, om Erstatning overhovedet skal ydes.

FÆRDELSRETEN.

Spørgsmaalet om Færdselsret i Naturen hører til de mest omtvistede. For det første hævdes det, at Almenhedens Færdsel er det modsatte af Fredning. Denne Indvending beror paa, at Loven uheldigt giver fælles Regler for videnskabelig Fredning (der ofte nødvendiggør Offentlighedens Udelukkelse) og socialæstetisk Fredning, der logisk netop maa føre til offentlig Færdsel. Men Indvendingen peger paa noget rigtigt: det er ikke nok at aabne Adgang for alle og enhver. Alle og enhver maa lære at respektere Naturen, om fornødent gennem Straffebestemmelser. Der tiltrænges derfor haardt et Supplement til Naturfredningsloven, indeholdende Ordensbestemmelser for Færdsel i Naturen. Det nu foreliggende Udkast til Skovpolitilov indeholder saadanne Regler, men kun for Skove.

Principielt maa Fredning ud fra socialæstetisk Synspunkt medføre en vis Adgangsret. Her opstaar da paany Erstatningsspørgsmaalet. Men ogsaa her vil en nøjere Overvejelse føre til, at der ikke foreligger nogen grundlovmæssig Pligt til Erstatningsydelse, i hvert Fald ikke forsaa vidt vedrører Skove og Strand-(Sø-)bredder. Hvis Lovgivningsmagten vil, kan den som et almindeligt Baand paa alle Skove og Bredder dekretere fri Færdsel. Mere tvivlsomt stiller Spørgsmaalet sig med Hensyn til Færdsel andetsteds.

Den nugældende Lov sondrer mellem Strandbredder og andre Steder. Efter det af Justitsminister Steincke fremlagte ny Lovforslag bliver det nødvendigt ogsaa at udsondre Skove.

a. Skove. I Steinckes Udkast hedder det: »Al Fredskov staar aaben for Almenheden«. Dette Forslag — der ikke hjemler Skovejeren nogen Erstatning — har givet Anledning til hæftige Debatter i Rigsdagen og i Pressen. Diskussionen har navnlig ogsaa drejet sig om den nuværende Retstilstand. Departementschef Waage, Prof. Vinding Kruse og Justitsministeren har her i Mod-sætning til Højesteretssagførerne Graae og Vagn Aagesen hævdet, at der allerede nu eksisterer en saadan Færdselsret. Afgørende er Fortolkningen af 6—17—31, Fr. 6. Januar 1733 og L. 25. Marts 1872 § 8. Om Enkeltheder kan henvises til Dansk Skovforenings Tidsskrift. Jeg finder Spørgsmaalet tvivlsomt, men betydningsløst. For egen Regning skal jeg henstille, om man ikke i Diskussionens Hede har overset Opbygningen i Forordningen om Hegn i Danmark af 29. Oktober 1794. I § 22, der paakaldes af Modstanderne, hjemles der ganske vist Straf for den, der »springer over anden Mands Hegn, hvor ingen Stende eller lovlig Fodsti er«, men efter hele Opbygningen i Frd. og dennes Præmisser mener jeg, at Bestemmelsen ikke har Hensyn til Hegn om Skove. Hvis dette er rigtigt, mener jeg ikke, at Lov 25. Marts 1872 indeholder tilstrækkelig klar Hjemmel til at afvige fra den tidligere Retstilstand.

Men endelig vil der formentlig i de allerfleste Tilfælde foreligge Alderstids-Hævd. Fra Arilds Tid har der faktisk været Adgang til Skovene, jfr. som Illustration Dom i U.f.R. 1897 S. 248 (Holmegaard). Og selv hvor der ikke foreligger en egentlig Ret for Almenheden, er der rent faktisk Adgang. En Lovregel om Adgangsret vil derfor ikke i nævneværdig Grad gribe ind i de bestaaende faktiske Tilstande.

Sideordnet med det ny Lovudkast er der fremsat et Forslag til Lov om Skovpoliti, der dels nærmere bestemmer Begrebet Fredskov, dels udelukker Færdsel med Vogne paa private Veje, dels udelukker Færdsel paa nyplantede Arealer og hvor ganske særlige Grunde taler derfor, samt endelig giver Ordensbestemmelser af forskellig Art. Det vilde være naturligere, om Modstanderne søgte denne Lov skærpet ved at faa alle mindre Skove undtaget og ved klarere og bedre Ordensbestemmelser, og ved større Hensyn-tagen til Privatlivets Fred, end som nu at forsøge principielt at bekæmpe Adgangsretten.

b. **Andre Steder.** I den nugældende Lov hedder det i § 1, 2det Stk.:

»Endvidere kan der mod fuld Erstatning aabnes Adgang til
 »at færdes i Naturen paa Steder, hvor saadan Færdselsret af
 »Hensyn til Befolkningens Friluftsliv er af væsentlig Betydning
 »for Almenheden, og hvor Færdslen kan finde Sted uden at
 »tilsidesætte Hensynet til vedkommende Ejers eller Brugers be-
 »rettede og væsentlige Interesser, navnlig den private Fred
 »eller Husfreden.«

Dette gælder i Øjeblikket ogsaa Skove (bortset fra Statsskove).

Det vil ses, at Bestemmelsen i vidt Omfang tager Hensyn til Ejeren. Han faar fuld Erstatning, og selv mod fuld Erstatning kan Adgang ikke gives, hvis dette vil tilsidesætte Hensynet til Ejerens »berettigede eller væsentlige Interesser«. Disse Ord er uden nogen Kommentar indsat i Rigsdagen, men Eksemplet »navnlig den private Fred eller Husfreden« synes at vise, at rent økonomiske Interesser ikke kan forhindre offentlig Adgang.

c. **Strandbredder.** I Lovens § 21 b hedder det, at de i Lovens § 1, 2det Stk. foreskrevne Betingelser antages at være tilstede, medmindre det modsatte godtgøres fra Ejers Side. Reglen er altsaa i Virkeligheden kun en Bevisbyrde. Dette er urimeligt, naar § 21 overhovedet kun angaar udyrkede og for Plantevækst blottede Strandbredder, der ikke før 1. Januar 1916 var inddraget under Havarealer eller en paa Ejendommen dreven Erhvervsvirksomhed.

Befolkningens Krav om Adgang til Stranden er saa stærkt, at alle Strandbredder ubetinget burde være erklæret fri med den nysnævnte Begrænsning.

§ 21 tillægger Ejeren Krav paa Erstatning. Efter det ny Forslag erklæres Adgangen fri til alle udyrkede Strandbredder, men Ejeren kan, hvor særlige Grunde taler derfor, faa Adgangen begrænset eller udelukket.

FREDNINGSMYNDIGHEDERNE m. m.

Herom maa henvises til selve Loven. Jeg skal blot fremhæve, at Nævnenes Sammensætning er meget lidet betryggende. Det virker som et Kuriosum, at det ny Udkast om Formanden i Un-

dernævne (men kun om ham) forlanger, at han skal have Kendskab til og Interesse for Naturfredning!

Meget hæmmende for alt Fredningsarbejde er Lovens Bestemmelser om, at enhver Sag, der medfører en Erstatning paa over 200 Kr. (efter det ny Forslag 500 Kr.), skal forelægges Overnævnet, og at Sagen, saafremt den medfører en Erstatning paa over 2000 Kr. (efter Forslaget 5000 Kr.), skal forelægges Justitsministeren, der da afgør, om han vil fremme Sagen ved at søge Bevilling paa Finansloven.

Loven indeholder overhovedet ingen Regler om Paataaleret. Men navnlig er Appelretten irrationel, idet kun Ejeren og Justitsministeren kan appellere en Sag til Overnævnet.

Efter Forslaget har Ejeren, Kommunalbestyrelsen, Overfredningsnævnets Formand, samt, forudsat at Sagen i 1ste Instans har været rejst af en af Ministeriet anerkendt Institution eller Forening, da denne, Appelret. Denne Begrænsning er irrationel, navnlig da Strandfredningssager efter Forslaget rejstes af Ejeren i 1ste Instans. Hvis han vinder Sagen, er Naturfredningsforeningen afskaaret fra at appellere.

NATURFREDNINGSPLANEN.

Det maa erkendes, at den nugældende Lov lider af den afgørende Fejl, at Arbejdet ofte kommer for sent og altid faar Tilfældighedens Præg. To vigtige Sager som Fredning af Tibirke Kirkegaard og Ordrup Krat rejstes f. Eks. først, da Ødelæggelsen var sket.

En Planlægning muliggør at komme Ødelæggelsen i Forkøbet, dels rent faktisk og dels i økonomisk Forstand.

Planen maa imidlertid have en videregaaende Opgave, nemlig at planlægge Trafiklinjer og Bebyggelsesomraader. Det maa nemlig ikke overses, at Samfundets Udvikling ikke lader sig standse af æstetiske Interesser, ja at en Bebyggelse i naturskønne Egne til en vis Grad er et Udslag af den samme æstetiske Interesse, som ligger til Grund for Lovgivningen.

Lige saa vigtigt det derfor er at søge fastslaaet, hvilke Omraader, der bør fredes, lige saa vigtigt er det atter at klassificere dem i Grupper: En, hvor Bebyggelse overhovedet ikke maa finde

Sted, en, hvor en efter Forholdene afstemt Bebyggelse maa finde Sted. Det er jo saa lykkeligt, at en Bebyggelse aldeles ikke behøver at ødelægge en Egn, jfr. Dyggves Artikel i Naturfredningsforeningens Aarsskrift 1925. Eks. Tibirkes Bakker.

Det maa derfor hilses med Glæde, at det nye Lovforslag indeholder følgende Bestemmelser:

»Efter de Bestemmelser og i det Omfang, der nærmere fastsættes af Justitsministeren, vil der af Overfredningsnævnet eller ved dettes Foranstaltning være at udarbejde en Kortlægning og Beskrivelse af de ejendommeligste og smukkeste Landskaber indenfor dansk Landomraade, saaledes at der paa Grundlag heraf af Overfredningsnævnet kan udarbejdes en samlet Fredningsplan, enten for hele Landet eller for enkelte Landomraader. Udgifterne hertil bevilges paa Finansloven.

»Naar der for et bestemt Landomraade er udarbejdet en saadan Fredningsplan, kan Justitsministeren paalægge de paagældende Fredningsnævn at søge Fredning gennemført i Overensstemmelse med Planen samt at foretage Indberetning til Justitsministeriet, saafremt der maa befrygtes Indgrib i Fredningsplanen.«

Det er at haabe, at Justitsministeren vil paalægge, at der ved Planen netop ogsaa tages de ovenfor nævnte Hensyn.

Men selv det skønneste Planlægningsarbejde vil næppe nytte, hvis man ikke tillægger Planen den Virkning, at Foranstaltninger, der vilde komme i Strid med den, ikke maa paabegyndes uden Nævnskendelse. En saadan Virkning er ifølge Byplansloven 17. April 1925 tillagt Udkastet til Byplan. Det maa derfor betegnes som en Mangel ved det foreliggende Lovudkast, at man ikke har haft Opmærksomheden henledt derpaa.

UDENLANDSK RET.

Det vilde føre for vidt i Enkeltheder at gennemgaa udenlandsk Lovgivning for de i mit nærværende Foredrag behandlede Emner. Jeg skal derfor nøjes med en ganske kort Oversigt:

Sverige: Lov 25. Juli 1909 om Naturmindesmærkers Fredlysning, forudsætter altid den paagældende Ejers Samtykke. Dog indeholder Loven Hjemmel for at nedlægge Forbud mod Rekla-

mer (Lovens § 13). Lov af samme Dato angaaende Nationalparker, tilhørende Kronen, indeholder nærmere Ordensbestemmelser.

Ifølge Ekspropriationsloven 14. April 1866 med Tillæg kan Ekspropriation ske paa Grund af en Ejendoms særlig mærkelige faste Fortidslevninger.

Norge: Lov 3. December 1920 om Bygningsfredning efter den danske Lovs Mønster.

Lov 25. Juli 1910 om Naturfredning hjemler kun Fredning af rent videnskabelige og mod fuld Erstatning.

Belgien: Her findes overhovedet ingen Beskyttelsesregler af Betydning.

Frankrig har Æren af at være Foregangsland, idet der allerede 10. Marts 1887 udkom en Lov om Bevaring af Monumenter og Kunstgenstande af historisk eller kunstnerisk Betydning. Loven er afløst af Lov 31. December 1913, »sur les monuments historiques«. Herefter kan faste Ejendomme og Løsøre af historisk eller kunstnerisk Betydning fredes med Ejerens Samtykke og mod Erstatning. Fredningen kan i Modsætning til den danske Bygningsfredning ogsaa omfatte Bygningernes Omgivelser. Lov 21. April 1906 om Beskyttelse af Landskaber og Naturmindesmærker af æstetisk Betydning. Ifølge Loven er Fredning fuldstændig afhængig af Ejerens Samtykke og kan overhovedet ikke gennemføres tvangsvis.

England: National Trust Act. 1907 giver kun Regler til Beskyttelse af en frivillig Organisation til Indkøb af naturskønne Arealer, ligesom den hjemler Straf for Ødelæggelse af saadanne Arealer. Derimod findes der en noget videregaaende Lov om Bygningsfredning, nemlig »Ancient Monuments Consolidation and Amendment 1913«.

Holland: I dette Land findes praktisk talt ingen Fredningsbestemmelser af Betydning.

Czekoslovakiet: Samme Bemærkning gælder her. Dog indeholder forskellige Byggelove Regler om Forbud mod Ødelæggelse af Gader og Pladser, ligesom Jordreformloven paalægger Udstykningsmyndighederne at paase, at Naturskønheder og Egenens Egenartethed ikke indskrænkes, ligesom Arealer kan undtages fra Udstykning paa Betingelse af, at Ejeren underkaster sig Bestemmelser med Hensyn til Offentlighedens Adgang etc.

Tyskland: Fredningsbestemmelserne er her forskellige for de forskellige tyske Lande.

Som almindelig Regel kan siges, at man i Tyskland er gaaet ret vidt, særlig gælder dette Beskyttelsesforanstaltninger for gamle Bygninger og de gamle tyske Byer. Man har ganske Forstaaelsen af, at det ikke alene gælder at frede den enkelte Bygning, men Gadebilledet eller Bybilledet som saadant, og i vidt Omfang har man endog taget Afstand fra at yde nogen Erstatning. Men ogsaa paa det egentlige Naturfredningsomraade findes der ret udviklede Regler. Men endvidere har man i Tyskland i hvert Fald i visse Lande vovet at gaa endnu videre. Man har forstaaet, at det ikke alene gælder om at bevare de æstetiske Værdier, vi har arvet fra Forfædrene, men at det ogsaa gælder at lede Nybebyggelsen ind i de rette Baner, og saaledes, at der i hvert Fald for visse Hovedbyers Vedkommende og specielt for Hovedgadernes Vedkommende kan stilles særlige æstetiske Krav med Hensyn til Bebyggelsen; Krav som navnlig tilsigter at skabe harmoniske Gadebilleder.

Gennem disse Lovbestemmelser har man opnaaet, at f. Eks. en By som Rothenburg praktisk talt overhovedet ikke paa et eneste Punkt er blevet skæmmet af Nybygninger.

Særlig skal her fremhæves for Preussens Vedkommende Lov om Ødelæggelse af Bebyggelser og landskabelig fremragende Egne: Gesetz gegen die Verunstaltung von Ortschaften u. s. w. af 15. Juli 1907, der giver meget vidtgaaende Bestemmelser til Beskyttelse af Bybilledet i historisk betydningsfulde Byer og hjemler Forbud mod Opførelse af Bygninger, der groft vil forringe særlig smukke Landskabsbilleder.

For Bayerns Vedkommende kan fremhæves Lov 6. Juli 1864, hvorefter alle Nybygninger og Hovedændringer i første Række skal tilfredsstillе Æstetikens Krav.

For Sachsens Vedkommende kan fremhæves almindelig Byggelov 1900, hvorefter Bygninger, der aabenbart vil skæmme Byen, forbydes, og hvorefter man gennem Byvedtægter kan stille højere arkitektoniske Krav med Hensyn til enkelte Gader eller Dele af Gader.

Schweiz: Ifølge Zivilgesetz Art. 702 kan saavel Forbundet

som de enkelte Kantoner gøre Indskrænkninger i Ejendomsretten i almen Interesse. I §'en sidestilles Sikring af Landskaber og Udsigtspunkter fuldstændig med Lovregler om Bygnings-, Brand- og Sundhedspoliti. I de fleste Kantoner er der givet Regler til Beskyttelse af historiske Mindesmærker og naturskønne Egne, ligesom ogsaa Gadebilledet i de fleste Kantoner er beskyttet.

En Sammenligning med udenlandsk Lovgivning viser, at vi i Danmark i formel Henseende er naaet overordentlig langt. Hvis den Fortolkning, jeg her har hævdet, og hvorefter Naturfredningsloven kommer til Anvendelse paa Bybilleder, er rigtig, tør det siges, at intet andet Land har saa vidtgaaende Regler som Danmark. Men i Realiteten staar Naturfredningsloven stadig som et skønt Program, da ingen Fredningssag af nogen Betydning kan gennemføres uden særlig Bevilling fra Rigsdagen.

Saalænge der ikke heri sker Forandring, og saalænge man ikke i det hele formulerer klare og mere gennemtænkte Erstatningsregler, vil Naturfredningssagen stadig have trange Vilkaar.

Kun i en Henseende er man i Udlandet kommet videre end i Danmark, idet man som ovenfor nævnt i Tyskland har haft Blikket aabent for Nødvendigheden af ikke blot at bevare, men ogsaa at skabe æstetisk værdifulde Bybilleder. Det er at haabe, at vi ogsaa i Danmark vil forstaa Nødvendigheden heraf. En lille Rundtur til danske Stationsbyer eller i de københavnske Forstæder vil vise Nødvendigheden heraf.

Diskussion.

Dommer *Heide-Jørgensen* mente, at det af Indlederen rejste Spørgsmaal om, hvorvidt enkelte Træer kan fredes efter den nugældende Lov, maatte besvares bekræftende, jfr. ogsaa Eksemplet fra Holmens Kirkegaards Allé.

Til Indlederens Bemærkninger til Lovforslagets Bestemmelser om Almenhedens Adgang til Skovene vilde Taleren føje Hensynet til Faunaen; dette er meget vigtigt, men der er ikke taget tilstrækkeligt Hensyn hertil i Lovforslaget; hvad nytter det, at Jagtloven freder Vildtet i visse Perioder, naar der ikke ogsaa paa anden

Maade træffes Bestemmelser til Vildtets Beskyttelse udenfor Fredningstiden.

Dommer *Brendstrup* paatalte Udkastets uheldige Mangel paa Sondring mellem de Myndigheder, der skal rejse Sag, og de, der skal afgøre Sagen. Der savnes derhos en administrativ Myndighed, der kan tage sig af Spørgsmaalet om den passende Vedligeholdelse af visse fredede Omraader, som f. Eks. Parker. Taleren henstillede, om Afgørelsen heraf maaske kunde underlægges den kgl. Haveinspektør.

Overretssagfører *Asbjørn Smit*: Udarbejdelsen af en Fredningsplan — selv om den ikke kom til at omfatte hele Landet — vilde være af den allerstørste Betydning; det er jo nemlig i de fleste Tilfælde overordentlig vanskeligt for f. Eks. de kommunale Myndigheder at have det fornødne Overblik og Fremsyn. og en Fredningsplan vil i saa Henseende være af stor Betydning.

Indlederen fremsatte forskellige afsluttende Bemærkninger; han var navnlig enig i det uheldige i, at Anklagemyndighed og Domsmyndighed ikke var adskilt paa det heromhandlede Omraade.
